

УДК 343.253(477)

*О. Л. Гуртовенко***ПИТАННЯ ЗВОРотної дії у часі українських
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПОЛОЖЕНЬ СТОСОВНО
ВІДМОВИ УКРАЇНИ ВІД СМЕРТНОЇ КАРИ**

Кримінальний кодекс України (УРСР) від 28 грудня 1960 р. [1] (далі — КК України 1960 р.) свого часу передбачав таке кримінальне покарання, як смертна кара. Згодом Україна відмовилась від реалізації цього покарання, а за злочини, вчинення яких тягнуло за собою можливість призначення смертної кари як кримінального покарання, на випадок їх вчинення було запроваджено можливість призначення довічного позбавлення волі як кримінального покарання. У цьому відношенні Конституційний Суд України (далі — КСУ) у Рішенні від 26 січня 2011 р. № 1-рп/20 (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі) [2] (далі — Рішення-2011) вирішив, що «положення Кримінального кодексу України 1960 р., якими смертну кару як вид кримінального покарання було замінено довічним позбавленням волі, поширюються на осіб, засуджених до смертної кари, вироки щодо яких... не було виконано».

Щоб сформувавши ставлення до Рішення-2011, треба з'ясувати, яким чином на місці положень КК України 1960 р., що передбачали можливість призначення такого покарання, як смертна кара, з'явилися положення, які стали передбачати можливість призначення такого покарання, як довічне позбавлення волі.

Ось хронологія подій, яка включає факти, що стали чинниками розгляду КСУ зазначеної справи:

1. КК України 1960 р. свого часу передбачав таке кримінальне покарання, як смертна кара. На цих підставах стосовно ряду людей було винесено вироки, що передбачали засудження до смертної кари, які держава не встигла виконати у зв'язку із викладеною нижче в цій хронології ситуацією.

2. Було прийнято Конституцію України від 28 червня 1996 року [3], яка набрала чинності з дня її прийняття.

3. На той час було чинним Положення про порядок здійснення помилування осіб, засуджених судами України, затверджене Указом Президента України від 31 грудня 1991 р. № 22 «Про порядок здійснення помилування осіб, засуджених судами України» [4]. Згідно із п. 7, 15 і 21 зазначеного Положення у випадку засудження особи до смертної кари Президент України приймав укази про помилування засуджених (це дозволялося і тоді, коли засуджений своєчасно не подавав клопотання про помилування або заявляв про своє небажання звертатися з таким клопотанням), про відхилення клопотань про помилування засуджених, незастосування акта помилування. У листопаді Президент України припинив прийняття указів, передбачених п. 7, 15 і 21 зазначеного Положення, стосовно вироків, якими осіб було засуджено до смертної кари. У цьому зв'язку в Україні в другій декаді березня 1997 р. припинилося виконання вироків про засудження до смертної кари, оскільки, як за свідчує зазначене Положення, виконання вироків щодо осіб, засуджених до смертної кари, зупиняється до прийняття Президентом України того чи іншого указу з цього питання. Висвітлене блокування процедури дістало неофіційну назву «мораторій» на реалізацію смертної кари.

4. Було ухвалено Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 р. № 11-рп/99 (справа про смертну кару) (далі Рішення-1999) [5], в резолютивній частині якого зазначено, що положення ст. 24 Загальної частини та положення санкцій статей Особливої частини КК України 1960 р., які передбачають смертну кару як вид покарання, визнаються такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) (а отже, вони стали неконституційними, юридично нікчемними з моменту набрання чинності Конституцією України. — О. Г.), при цьому положення КК України 1960 р., що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення КСУ цього Рішення.

5. Було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 р. № 1483-III (далі — Закон № 1483-III) [6], яким, зокрема, з КК України 1960 р. було виключено таке покарання, як смертна кара, в КК України 1960 р. запроваджено покарання, яке до того не було передбачено в КК України 1960 р., — довічне позбавлення волі, всюди в КК України 1960 р. замість слів «смертна кара» у будь-яких відмінках було передбачено слова «довічне позбавлення волі» у відповідних відмінках, що формулювалося з використанням слів «замініти словами».

6. Після набрання чинності Законом № 1483-III з'явилося неоднозначне застосування положень Конституції України і положень кримінального законодавства України. Наведу приклад стосовно положень про умисне вбивство. За вчинення цього злочину у виді його конститутивного складу передбачалося і передбачається таке покарання, як позбавлення волі на строк від семи до п'ятнадцяти років. За вчинення цього злочину у виді ряду його конститутивних складів раніше передбачалося

таке покарання, як смертна кара, у зв'язку же із набранням чинності Законом № 1483-III, що збереглося при набранні чинності Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 р. (далі — КК України) [7], за їх вчинення натомість було передбачено такий вид покарання, як довічне позбавлення волі.

У цьому зв'язку одні суди у вироках, які не було виконано, замість покарання у виді смертної кари стали передбачати покарання у виді позбавлення волі до п'ятнадцяти років, а інші — покарання у виді довічного позбавлення волі. І. С. Яковець [8] і Д. Гройсман [9] підтримали перший із зазначених підходів.

7. Було ухвалено Рішення-2011.

В обґрунтування зазначеного висновку, який КСУ виклав в Рішенні-2011, КСУ використав такі аргументи:

1. В положеннях законодавства України, які стосуються кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, мова йде тільки про закони. Тобто КСУ намагається пов'язати питання, які стосуються регулювання кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, тільки із законами. При цьому КСУ посилається на такі положення законодавства: а) згідно із п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України [3] виключно законами України визначаються, зокрема, діяння, які є злочинами, та відповідальність за них (абз. 4 підп. 3.1 п. 3 тексту Рішення-2011); б) згідно із ч. 1 ст. 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (абз. 3 підп. 3.1 п. 3 тексту Рішення-2011); в) згідно із ч. 3 ст. 3 КК України злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки КК України (абз. 5 підп. 3.1 п. 3 тексту Рішення-2011).

В абз. 7 п. 4 тексту Рішення-2011 КСУ пише, що в ч. 4 ст. 5 КК України йдеться про можливість його зміни тільки іншим законом про кримінальну відповідальність, а не Рішенням КСУ (а саме не Рішенням-1999), який повноважний лише визнавати неконституційними положення закону про кримінальну відповідальність. Тут, по-перше, КСУ пише, що не можна змінити положення КК України Рішенням-1999. Звичайно, не можна, оскільки положення, визнане у відповідному рішенні неконституційним, втратило чинність з дня ухвалення Рішення-1999, тобто у 1999 р., а КК України набрав чинності в 2001 р. Про певну зміну конкретного положення КК України, який від самого початку не передбачав такого покарання, як смертна кара (це покарання було вилучено ще з КК України 1960 р.), на підставі резолютивної частини Рішення-1999 також не можна казати. По-друге, зазначена зміна здійснюється не шляхом волевиявлення КСУ, а в силу закону (про що детальніше йтиметься нижче) як невідворотний наслідок такого волевиявлення, про що КСУ просто зазначає у своїх відповідних актах.

По-третє, як легко зрозуміти із зазначеного, КСУ пише, що його попереднє рішення (Рішення-1999) в частині, де йдеться про втрату

внаслідок висновків КСУ чинності положень КК України 1960 р. про смертну кару, було неправомірним (але, як зазначалося, це було просто відтворення в рішенні положень законодавства). І це при тому, що рішення КСУ є загальнообов'язковими, в тому числі вони є обов'язковими для самого КСУ. Крім того, при ухваленні Рішення-2011 КСУ порушив ще одне своє рішення, яке є прецедентом тлумачення, а саме Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 (справа про призначення судом більш м'якого покарання) [10] (далі — Рішення-2004). В Рішенні-2004 визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення ч. 1 ст. 69 КК України в частині, яка унеможливує призначення особам, які вчинили злочини невеликої тяжкості, більш м'якого покарання, ніж передбачено законом; при цьому, як зазначається в резолютивній частині Рішення-2004, положення ч. 1 ст. 69 КК України, визнане неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення КСУ цього Рішення-2004 (в зазначеному положенні було вказано, що за ряду умов суд може, спрощено кажучи, призначити більш м'яке покарання за особливо тяжкий, тяжкий злочин або злочин середньої тяжкості. Положення же, згідно з яким за ряду тих самих умов суд не може, спрощено кажучи, призначити більш м'яке покарання за злочини невеликої тяжкості (яке і було визнане неконституційним, внаслідок чого втратило чинність), впливало із прямо написаного в ч. 1 ст. 69 КК України, тобто було тлумаченням зазначеного положення КК України, а отже, частиною самого такого положення). Так, після ухвалення Рішення-2004 відразу нічого не змінилось, але його ухвалення привело до прийняття Верховною Радою України іншого положення.

Отже, в Рішенні-2004 стосовно вказаного неконституційного положення, а це було положення про кримінальну відповідальність, при цьому діяло воно вже за часів дії положення, наведеного вище у п. «в», КСУ зазначив, відтворивши положення законодавства, що відповідне положення втрачає чинність з дня ухвалення Рішення-2004, і тут у КСУ не було складностей із питанням про втрату чинності положення такого виду. Рішення-2004 в контексті розглядуваного питання містить тлумачення Конституції України, а її тлумачення, надане КСУ, є самою Конституцією України, оскільки воно є змістом Конституції України, закладеним в неї іманентно, імпліцитно, а отже, це тлумачення відіграє роль компонента найвищого з позицій юридичної сили закону України і є обов'язковим, в тому числі для КСУ.

По-четверте, в одному і тому самому рішенні Конституційний Суд України суперечить сам собі. Справа в тому, що в абз. 3 підп. 3.2 п. 3 Рішення-2011 КСУ пише: «Положення Кодексу 1960 року щодо смертної кари як виду покарання з дня ухвалення Конституційним Судом України Рішення від 29 грудня 1999 року не підлягали застосуванню судами, а органи виконавчої влади не повноважні виконувати вироки стосовно осіб, засуджених до смертної кари, вироки щодо яких не були

виконані на день ухвалення зазначеного рішення. Проте до дня ухвалення цього рішення (Рішення-1999. — *О. Г.*) положення Кодексу 1960 року щодо смертної кари мали юридичну силу і підлягали застосуванню судами при призначенні покарання особам, які вчинили відповідні злочини». Тобто тут КСУ не заперечує зазначених наслідків визнання КСУ неконституційним положення акта. Варто зробити застереження: тлумачення певних юридичних положень іманентно, імпліцитно є компонентом таких положень, тому смертна кара як кримінально-правове покарання не підлягала реалізації вже з моменту набуття чинності Конституцією України, але навряд чи можна було очікувати, що такий підхід (неконституційність положень про смертну кару та її непризначення і нереалізація) буде взято на озброєння в українській юриспруденції одночасно із набуттям чинності Конституції України.

По-п'яте, хоча в абз. 7 п. 4 тексту Рішення-2011 КСУ зіставив Рішення-1999 і КК України, зрозуміло, що КСУ вважає: визнання КСУ положення закону про кримінальну відповідальність неконституційним і за раз не тягне за собою втрату чинності таким положенням. Але викладена в Рішенні-2011 точка зору КСУ, згідно з якою КСУ повноважний лише визнавати неконституційними положення закону про кримінальну відповідальність, і таке визнання не тягне за собою втрату чинності положень такого виду, суперечить положенню, передбаченому ч. 2 ст. 152 Конституції України, згідно з яким закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність. А у ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР [11] написано так: у разі якщо відповідні акти або їх окремі положення визнаються такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними), вони оголошуються нечинними і втрачають чинність від дня прийняття Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність. З цього приводу зазначу таке.

При аналізі Рішення-2011 можна припустити таке: 1) може бути, КСУ вважає, що між, з одного боку, положеннями законодавства, передбаченими п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України (виключно законами України визначаються, зокрема, діяння, які є злочинами, та відповідальність за них) і ч. 3 ст. 3 КК України (злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки КК України), і, з іншого боку, положенням, передбаченим ч. 2 ст. 152 Конституції України і ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», мається колізія, і вона вирішується на користь двох положень, наведених спочатку; 2) може бути, КСУ вважає, що положення, передбачене ч. 2 ст. 152 Конституції України і ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», є загальним, а наведені спочатку два положення є спеціальними, тобто мається конкуренція положень, а конкуренція вирішується на користь спеціальних поло-

жень; 3) може бути, КСУ вважає щось інше, що наштовхує його на відповідні висновки.

Як би там не було, положення, передбачене ч. 2 ст. 152 Конституції України і ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», розповсюджується і на визнані КСУ неконституційними положення законодавства України, які стосуються кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, не тільки дослівно, а й по суті. Ось як це обгрунтовується.

Так, положення, передбачені п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України і ч. 3 ст. 3 КК України, є положеннями про, так би мовити, акт-монополіст: кримінально-правові наслідки вчинення злочинів, в тому числі кримінально-правову відповідальність, може бути визначено тільки у КК України. Але тут варто подивитися на ситуацію з позицій історичного і цільового тлумачення положень законодавства. Це тлумачення ґрунтується на тому, що раніше принцип кодифікації в кримінальному праві України (особливо за радянських часів) погано втілювався в життя (втім і зараз він не повністю втілений в життя). Воно ґрунтується також на тому, що створювачі відповідних, так би мовити, актив-монополістів, положень-монополістів при такому створенні явно не тримали в умі те, що положення, передбачене ч. 2 ст. 152 Конституції України і ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», розповсюджуються на положення-монополісти, оскільки ідея про положення-монополісти та ідея про положення, передбачене ч. 2 ст. 152 Конституції України і ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», є різними історіями, хоча другі і застосовуються стосовно перших.

Зрозуміло, що викладений підхід про акти-монополісти, положення-монополісти стосується лише власне діяльності органів публічної влади України, які уповноважені на прийняття нормативно-правових актів. Це той сенс, який закладається в зазначені положення. Їх Верховна Рада України адресувала органам, які приймають нормативно-правові акти, зокрема собі. Про можливість саме перетворень, які підпадають під таку діяльність, тут йде мова. Ось в якому сенсі тут підлягають розумінню слова «визначено тільки КК України». При цьому бувають випадки, коли виражену в законі волю Верховної Ради України може бути прямо змінено іншими органами державної влади України.

З цих питань існує Рішення Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 р. № 17-рп/2002 (щодо повноважності Верховної Ради України) [12] (далі — Рішення-2002). В Рішенні-2002 зазначається, що народні депутати України звернулися до КСУ з клопотанням роз'яснити, зокрема, наведене далі: «Що таке Верховна Рада України як орган (законодавчої) влади (ст. 75)? В чому полягає юридичний зміст категорії «орган» (в даному випадку — для Верховної Ради України)?»

КСУ надав таку відповідь. Визначення Верховної Ради України єдиним органом законодавчої влади означає, що жоден інший орган державної влади не уповноважений приймати закони. Верховна Рада України

здійснює законодавчу владу самостійно, без участі інших органів. З Рішення-2002 можна почерпнути позицію КСУ, згідно з якою реалізація, скажімо, прав на кшталт повноваження у виді так званого накладання вето означає лише участь відповідних органів у здійсненні власне парламентської функції законотворчості. Звідси зрозуміло, що реалізація КСУ повноваження, передбаченого ч. 2 ст. 152 Конституції України і ч. 2 ст. 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», є не законотворчістю, а участю у здійсненні власне парламентської функції законотворчості.

Все це означає, що інститут законотворчості треба розуміти так. Перше слово у прийнятті закону мається тільки у Верховній Раді України, а змінити її волю можуть й інші органи (як-от Президент України шляхом реалізації повноваження у виді накладання вето, КСУ шляхом ухвалення акта), і це буде їх участь у здійсненні парламентської функції законотворчості. Без Верховної Ради України прийняття законів (сутностей із певним змістом), яких раніше не було, не станеться. Верховна Рада України і тільки вона уповноважена сама приймати закони (Президент України закони підписує). Інші органи державної влади України не можуть одноособово, колективно, шляхом спільного з Верховною Радою України голосування приймати закони. При цьому інші органи державної влади України можуть брати участь у законотворчості, зокрема шляхом зміни волі Верховної Ради України. Так, коли до КК України вносяться зміни з питань кримінальної відповідальності, Президент України може змінити волю Верховної Ради України, реалізувавши повноваження у виді накладання вето, так само наслідком акта КСУ може бути зміна волі Верховної Ради України. Тому відповідні повноваження КСУ, які стосуються втрати чинності законом, положенням закону, — це ще не законотворчість в тому сенсі, що це не голосування народних депутатів України під час сесій на пленарних засіданнях. Отже, положення про аналізовані повноваження КСУ є правомірними. Аналізований конституційний контроль спрямовано на реалізацію принципу конституційності кримінального права.

2. У Рішенні-2011 КСУ використовує і такий аргумент: «Висновок про те, що скасування або пом'якшення кримінальної відповідальності особи здійснюється саме законами, ґрунтується, зокрема, на положеннях Кримінального кодексу України, відповідно до якого поліпшення правового становища особи, яка вчинила злочин, здійснюється згідно із законом, що пом'якшує покарання, нововиданим законом (частина 2 статті 6, частина 3 статті 54 Кодексу 1960 року), законом про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, санкцією нового закону (частина 1 статті 5, частина 3 статті 74 Кодексу 2001 року)» (абз. 8 п. 4 тексту Рішення-2011). Цей аргумент є аргументом такого ж виду, що і наведені вище. Відповідно, контраргументи є аналогічними наведеним вище.

3. У Рішенні-2011 КСУ також пише: «Зворотна дія в часі реалізується через кримінальні закони у випадках, коли вони скасовують або пом'якшують відповідальність особи» (абз. 2 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 19 квітня 2000 р. № 6-рп/2000)» (абз. 8 п. 4 тексту Рішення-2011). Що стосується зазначеного Рішення КСУ № 6-рп/2000, то свою незгоду із висновками, яких дійшов КСУ в цьому Рішенні, я обґрунтував в публікації, яку розміщено в Інтернеті [13].

4. КСУ зазначає, що Рішення-1999 призвело до порушення принципу співмірності між злочином і покаранням за нього, порушення принципу справедливості (п. 4 тексту Рішення-2011). Це так. Але навіть колапс КК України, який може бути результатом дисбалансу між санкціями, запровадженими за різні злочини, не усуває узаконеного підходу про втрату чинності положеннями, визнаними неконституційними, і узаконеного підходу про зворотну дію у часі кримінально-правового положення, зокрема за наявності проміжного положення, який (підхід) останнім часом визнавався тлумаченням КК України 1960 р. і КК України до його прямого (щоправда, невдало сформульованого) закріплення в КК України. Крім того, якщо абстрагуватися від втрати чинності положень КК України 1960 р. про смертну кару, то все одно КСУ мав повноваження встановлювати наявність колізії між Конституцією України і КК України 1960 р., а колізії між Конституцією України і КК України вирішуються на користь Конституції України.

В українських кримінально-правових положеннях заміна смертної кари на довічне ув'язнення як покарання за злочини відбулась не шляхом, коли момент втрати чинності попереднім положенням і момент набуття чинності новим положенням збігаються, а іншим шляхом, соціальне значення якого в Україні часто плутають із наведеним вище видом законодавчих змін, називаючи «заміною» у значенні такого виду змін (саме застосування слова «заміна» стосовно зазначених подій стало чинником помилкового розуміння змін, що сталися; в аналізованій ситуації саме використання слова «заміна» вводить в оману). У зв'язку із тим, що в розглядуваних ситуаціях необхідно було застосовувати положення про зворотну дію кримінально-правових положень в контексті проміжного (в зазначених ситуаціях найм'якшого) положення, Рішення-2011, як видається, є непослідовним, а відповідним засудженим залишається свого часу сподіватися на помилування. Детальне обґрунтування застосування зворотної сили закону в зазначеній ситуації, якби не Рішення-2011, аналіз можливої юридичної і психологічної ролі Європейського суду з прав людини в аналізованому питанні є темою окремої публікації.

Л і т е р а т у р а

1. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1961. — № 2. — Ст. 14.

2. Рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року № 1-рп/2011 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України та за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича про офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 року № 1483-III, щодо їх дії в часі у взаємозв'язку із положеннями статті 8, частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», частини другої статті 4, частин першої, третьої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України 2001 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі) // Офіційний вісник України. — 2011. — № 7. — С. 102. — Ст. 471.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
4. Положення про порядок здійснення помилування осіб, засуджених судами України : Указ Президента України від 31 груд. 1991 р. № 22 // Збірник указів Президента України. — 1992. — № 1.
5. Рішення Конституційного Суду України від 29.12.1999 № 11-рп/99 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) // Офіційний вісник України. — 2000. — № 4. — С. 114. — Ст. 126.
6. Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України : Закон України від 22 лют. 2000 р. № 1483-III // Урядовий кур'єр. — 2000. — № 61.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Офіційний вісник України. — 2001. — № 21. — С. 1. — Ст. 920.
8. Яковець І. С. Чи має зворотню дію закон щодо засуджених до смертної кари? [Електронний ресурс] / І.С. Яковець // Тюремний портал. — Режим доступу: <http://ukrprison.org.ua/expert/1244038568>. — Назва з екрану.
9. Гройсман Д. Рішення Конституційного Суду України у справі про смертну кару [Електронний ресурс] / Д. Гройсман // Права людини в Україні. — Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=977860000>. — Назва з екрану.
10. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) // Офіційний вісник України. — 2004. — № 45. — С. 41. — Ст. 2975.
11. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16 жовт. 1996 р. № 422/96-ВР // Урядовий кур'єр. — 1996. — № 200.
12. Рішення Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статей 75, 82, 84, 91, 104 Конституції України (щодо повноважності Верховної Ради України) // Офіційний вісник України. — 2002. — № 44. — С. 190.- Ст. 2045.
13. Гуртовенко О. Л. Питання зворотної дії Кримінального кодексу України в часі у зв'язку із підвищенням розміру неоподатковуваного мінімуму доходів громадян в Україні [Електронний ресурс] / О. Л. Гуртовенко // Часопис Академії адвокатури України. — 2011. — № 4. — С. 1—12. — Режим доступу: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/396>. — Назва з екрану.

А н о т а ц і я

Гуртовенко О. Л. Питання зворотної дії українських кримінально-правових положень у часі стосовно відмови України від смертної кари. — Стаття.

Стаття присвячена розгляду Рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 р. (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі). В зазначеному Рішенні Конституційний Суд України дійшов висновку, згідно з яким на осіб, засуджених до смертної кари, вирoki щодо яких не було виконано, поширюються положення про довічне позбавлення волі, а не про позбавлення волі строком до 15 років. Робиться висновок про те, що зазначена позиція є непослідовною.

Ключові слова: зворотна дія у часі кримінально-правових положень, Конституційний Суд України, смертна кара, довічне позбавлення волі, тлумачення законодавства.

А н н о т а ц и я

Гуртовенко О. Л. Вопросы обратного действия украинских уголовно-правовых положений во времени в отношении отказа Украины от смертной казни. — Статья.

Статья посвящена рассмотрению Решения Конституционного Суда Украины от 26 января 2011 г. (дело о замене смертной казни пожизненным лишением свободы). В указанном Решении Конституционный Суд Украины пришёл к выводу, согласно которому на лиц, приговорённых к смертной казни, приговоры в отношении которых не были исполнены, распространяются положения о пожизненном лишении свободы, а не о лишении свободы сроком до 15 лет. Делается вывод, что указанная позиция является непоследовательной.

Ключевые слова: обратное действие во времени уголовно-правовых положений, Конституционный Суд Украины, смертная казнь, пожизненное лишение свободы, толкование законодательства.

S u m m a r y

Gurtovenko O.L. On retroactivity effect of ukrainian criminal-law provisions concerning the rejection of the death penalty in Ukraine. — Article.

The article highlights Decision of the Constitutional Court of Ukraine, 26.01.2011 (replacing the death penalty with life imprisonment case). The Constitutional Court of Ukraine in Decision came to the conclusion that to persons sentenced to the death penalty, if sentences have not been fulfilled, the life imprisonment provision should be applied, but not the provisions of imprisonment up to 15 years. It is concluded that mentioned position is inconsistent.

Keywords: retroactivity effect of criminal-law provisions, the Constitutional Court of Ukraine, the death penalty, life imprisonment, construction.